

Susan Lindholm

Att tänka kring "svensk, vit maskulinitet" inom populärmusiken

Januari 2010 publicerade *Tidskrift för Genusvetenskap* ett temanummer kring vithet. I detta temanummer reflekterade forskare från olika fält kring vikten av att "göra kritisk vithetsanalys till en ständigt närvarande del av genusforskningen som den borde vara" (Lindberg, Strollo & Björk 2010:3). Att göra en sådan analys är dock inte självklart eller enkelt (Hübinette & Mählck 2015). Farorna är många: att lyfta "ras" som ett analytiskt begrepp kan till exempel bidra till att föreställningen kring socialt konstruerade "rasskillnader" upprätthålls. Att dessutom, som jag i denna artikel föreslår, tänka kring "svensk, vit maskulinitet" innebär även risken att den "vita mannens" berättelse återigen får stå i fokus för historieskrivningen (Ahmed 2010). Genom att använda mig av kulturvetaren Stuart Halls diskussion kring olika former av skillnad, argumenterar jag i följande text för att ett sådant perspektiv ändå kan vara användbart när "svensk, vit maskulinitet" analyseras som en osynlig bakgrund för berättelsen om "den andre" inom den globala populärmusiken.

Forskare i USA har länge påtalat och analyserat betydelsen av genus och etnicitet eller ras inom populärmusiken. Redan 1957 påpekade journalisten Norman Mailer att populärmusiken har blivit en arena där unga vita män förhandlar sin maskulinitet (Neal 2005:370). Kulturvetaren Mark Anthony Neal menar dessutom att sättet hur "vita" artister har använt sig av kulturella representationer skapade inom en "svart" kontext länge har varit en central fråga inom populärmusiken (Neal 2005:369). Dessa konstruktioner av "svart" och "vit" kan dock inte direkt översättas till en svensk kontext. I min doktorsavhandling analyserar jag hur framförallt Hip-hop artister skapar en "Latino" eller "Chilensk" identitet genom sin musik mellan Chile och Sverige. I detta arbete ingår en analys av hur Fredrik

FreddeRico Ekelund, en svensk R&B-artist som inte har någon familjeanknytning till Latinamerika skapar en sådan "Latino" identitet som musiker. Baserat på en intervju med Fredrik ställer jag frågan hur denna identitet kan tolkas genom att analysera "svensk, vit maskulinitet" som en osynlig bakgrund för berättelsen om "den andre" (Lindholm 2015).

"VI" MOT "DEM"

Att prata om vithet blir enligt min mening intressant då "den andre" alltid definieras som annorlunda från någonting. Genom att definiera vem "de" är, definierar vi alltid även oss själva. "Den andre" är inte vilken andre som helst, utan vår specifika andre, vår "intimate enemy" som är annorlunda i relation till just "oss" i ett specifikt historiskt sammanhang (Nandy 1988). Som Edward Said påpekar i hans banbrytande bok *Orientalism* uppstod till exempel ordet och definitionen av Orienten som kontrast till Occidenten, det vill säga västvärlden (Said 1978). Vithet kan här ses som denna "osynliga bakgrund" mot vilken icke-vita konstrueras som annorlunda (Ahmed 2010). Enligt kulturvetaren Stuart Hall rymmer en sådan konstruktion av "vi" mot "dem" två olika former av skillnad (Hall 2005:448).

Första formen Hall belyser, är en skillnad som skapar en radikal, oövervinnlig olikhet mellan "vi" och "dem". Det är en sådan radikal skillnad som rasismen baseras på, där skillnader kring ras, nation, och etnicitet naturaliseras som oövervinnliga och fundamentala. "Den andre" ses här som främmande och annorlunda på ett så avgörande sätt att denne inte kan bli del av "vårt" samhälle. Denna form av skillnad har satt sin historiska prägel på olika samhällen på olika vis. Sociologen Aníbal Quijano påpekar till exempel, att de politiska och sociala hierarkier kring "ras" som skapades i Sydamerika under tiden av den europeiska kolonialismen idag lever vidare i olika former av kunskapsproduktion och diskriminering i vardagen (Quijano 2000).¹ Denna första form av skillnad innehåller även makten att benämna "den andre".

Den andra formen av skillnad är enligt Hall öppen och föränderlig, det vill säga motsatsen till en naturaliserad skillnad mellan "oss" och "dem". Även denna form beror på sammanhanget i vilket ett "vi" skapas. "Vi" kan vara de som jobbar på samma arbetsplats, eller "vi" som delar ett gemensamt intresse. Att ingå i ett sådant "vi" är, som kulturvetaren Sara Ahmed formulerar det, även ett sätt att orientera sig i världen (Ahmed 2010). Sådana tillfälligt skapade grupper kan variera i både innehåll och utsträckning, och en och samma person kan dessutom ingå i flera "vi". Det är till exempel möjligt att byta arbetsplats eller sluta engagera sig i sin intresseförening. Enligt Hall bör en analys av konstruktioner av "vi" mot "dem" alltid ta hänsyn till dessa två former av skillnad.

"VI" OCH "DEM"

Men hur kan en sådan analys se ut? Ett exempel är att fokusera närmare på sättet "vi" och "dem" hänger ihop, det vill säga, vilka konsekvenser dessa två former av skillnad har för "oss" och "dem". Hall menar att ett "vi" alltid är knuten till "dem" både genom

Fredderico. Foto: Isabella Söderdahl

fruktan och längtan (Hall 2005). I anknytningen som är präglad av fruktan ses "den andre" – "den barbariske vilden" – som så annorlunda att denne inte kan bli en del av "oss". Bilden av "den barbariske vilden" präglade till exempel tidiga framställningar av den amerikanska ursprungsbefolkningen. Här projiceras den egna rädslan på "den andre" som enkelt kan identifieras och uteslutas från "vår" gemenskap. Målet blir därför att utesluta denna farliga andre (Anthias 2008). Men å andra sidan kan även en form av längtan riktas mot "den andre" när denne – den "exotifierade" och "ädle vilde" – definieras som bärare av någonting "vi" saknar. Kulturgeografen Katarina Mattsson beskriver detta fenomen som en form av "kolonial längtan", varigenom den andres kultur, enligt litteraturvetaren bell hooks blir till "spice, seasoning, that can live up the dull dish that is mainstream white culture" (Mattsson 2010:13; hooks 2015/1992:48).

Men dessa två föreställningar påverkar även "dem" som så betraktas. "Den andre" måste nödvändigtvis reagera på att bli sedd som hotfull eller exotifierad. Hit hör ett fenomen som litteraturvetaren W.E.B. Du Bois i sin bok "The Souls of Black Folk" kallar för "double consciousness" – att både se sig själv "som man är" och samtidigt "genom den andres ögon" (DuBois 1994:2). Detta innebär en ständig medvetenhet om att antingen ses som farlig eller exotisk av ett "vi" som har makten att definiera och benämna. Ett sätt att försöka hantera dessa stereotyper är att återta eller omförhandla makten över

sin egen benämning eller definition. Att hiphopartister i USA använder sig av N-ordet i sina låtar, eller att svenska hiphopartister kallar sig själva för "blatte", är exempel på ett sådant försök. Här blir det synligt att skillnad inte går att befästa eller naturalisera. Konstruktioner av skillnad måste upprepas om och om igen.

Sociologen Gurminder Bhambra använder sig av ett historiskt perspektiv för att påvisa att "den andre" alltid har utmanat definitionen av ett "vi", och att båda "sidor" ständigt har förändrats genom historien (Bhambra 2015). I en svensk-dansk kontext menar till exempel etnologen Anders-Linde Laursen att det går att urskilja olika "cultural bordering narratives" mellan Sverige och Danmark som kan analyseras som parallella mot-berättelser mellan länderna (Linde-Laursen 2010:155). Från ett samtida anglo-amerikanskt perspektiv undersöker historikern Nell Irvin Painter definitioner av vithet i sin bok "The History of White People". Painter påpekar framförallt vikten av klasskillnader för att definiera vem som anses tillhöra gruppen av "vita" i USA. Vem som definieras som "vit", eller, med andra ord, vem som anses tillhöra gruppen som har – både den ekonomiska och symboliska – makten i samhället – varierar genom tiderna. Vithet är med andra ord ingen fastslagen kategori och kan inte användas frikopplat från en maktanalys inom olika samhällen och historiska kontexter.

ATT TÄNKA KRING VITHET, NATION OCH GENUS

Men vilka möjligheter finns det för att komma åt dessa konstruktioner av vithet? I en angloamerikansk kontext finns en stor bredd i forskningen som framförallt har sitt ursprung inom sociologin. Sociologen Eduardo Bonilla Silva undersöker till exempel de begrepp som rör konstruktionen av "den andre" i ett vardagligt sammanhang (Bonilla Silva 2012). Han menar att det finns en "racial grammar" i samhället som styr sättet att tänka, se och känna inför frågor kring "ras" i dagens USA. Denna "racial grammar" är ett sätt att normalisera en standard kring vithet i olika vardagssammanhang. Som jag kort antyder ovan, kan vithet även ses som ett sätt att orientera sig i världen. Kulturvetaren Sara Ahmed har därför skapat teorin om "vithetens fenomenologi" som hon använder sig av för att undersöka hur vissa kroppar kan "göra saker" och andra kroppar "stoppas" (Ahmed 2010). Hon menar att platser skapas genom upprepade rörelser av kroppar mot dem. Det betyder att nationer blir "vita" genom att ett stort antal vita kroppar *orienterar sig mot* dem över tid. Detta fenomen blir till exempel synligt i migrationssammanhang: medan icke-vita migranter "stoppas" på sin färd till Europa kan människor från rika länder i väst, framförallt de som identifieras som "vita" röra sig fritt över nationsgränser.

I sin bok *The image of man: the creation of modern masculinity* hävdar även historikern Georg Mosse att nationsbildandet i Europa var baserat på skillnader kring "ras" (Mosse 1996). Genom att framförallt analysera utvecklingen i Frankrike, Tyskland och England, menar han att det dessutom fanns en tydlig genusaspekt i detta nationsbildande, då den manliga kroppen blev en symbol för nationen. I en nordisk kontext har historikerna Jørgen Lorentzen och Claes Ekenstam analyserat hur en sådan manlighet skapades

genom olika konstruktioner av "omanlighet" under samma tidsperiod (Lorentzen & Ekenstam 2006). Historikern Helena Tolvhed bidrar till denna typ av forskning genom att i sin avhandling *Kropp, Nation och Kön* analysera hur representationer av den manliga kroppen blev symbol för den svenska nationen (Tolvhed 2008). En analys av samtida representationer av svensk vithet görs av filmvetaren Hynek Pallas som analyserar vithet i svensk film mellan 1989 och 2010 (Pallas 2011).

I sin bok *White Migrations* studerar sociologen Catrin Lundström Vithet däremot ur ett transnationellt perspektiv (Lundström 2014). Till sin bok intervjuade hon svenska kvinnor som själv uppfattar sig som vita och som bor utanför Sverige för att analysera hur de omförhandlar vithet i ett nytt sammanhang. Lundström påpekar att det är iögonfallande att vita människor sällan kallas för migranter – vita människor som rör sig över nationsgränser ses som turister eller så kallade "expatriates". Begreppet "expatriates" syftar här huvudsakligen på välutbildade och högavlönade människor från länder i väst som flyttar till ett annat land, antingen för att arbeta, för att ändra sin livsstil, eller för att följa med sin maka eller make som har fått jobb utomlands. Icke-vita människor från "the global South" som flyttar eller flyr till rika länder i Norden kallas däremot för migranter. Ordet "migrant" kan med andra ord ses som ett begrepp som används för att beteckna "den andre".

ATT TÄNKA KRING "SVENSK VIT MASKULINITET"

Lundström gör ett medvetet val att inte inkludera manliga migranter i hennes undersökning då tidigare migrationsforskning ofta har fokuserat på just manliga migranter då de har definierats som "aktiva" och "mobila". I min egen forskning kring konstruktioner av manlighet inom populärmusiken fokuserar jag däremot på "svensk, vit maskulinitet" för att analysera hur svenska R&B artister Fredrik *FreddeRico* Ekelund skapar en "Latino" identitet som musiker. Därmed genomför jag en analys som läser konstruktioner av "svensk, vit maskulinitet" mot konstruktioner av "den andre" inom populärmusiken som här ses som en arena där unga vita män förhandlar sin maskulinitet (Neal 2005:370). Frågorna som kan ställas här är: vilket "vi" åberopas genom beskrivningen av "dem"? Vilka "dem" åberopas genom beskrivningen av "oss"? Hur flytande är gränserna som skapas genom dessa beskrivningar, det vill säga, vilken form av skillnad vilar de på? På vilka olika nivåer och i vilka historiska sammanhang skapas dessa skillnader? Vilka former av identitet och individualitet blir möjliga för *FreddeRico*? Var och på vilket sätt finns motstånd mot konstruktioner av skillnad och på vilket sätt förändras skillnad genom detta motstånd? Att tänka kring "svensk, vit maskulinitet" blir i ett sådant sammanhang ett sätt att analysera processen genom vilken ett "vi" och "dem" skapas och förhandlas inom kontexten av dagens globala populärmusik.

REFERENSER

- Anthias, Floya 2008: "Thinking through the lens of translocational positionality: an intersectionality frame for understanding identity and belonging". *Translocations* 4(1).
- Bhambra, Gurinder 2015: Keynote held at the conference: *Concurrences in Postcolonial Research – Perspectives, Methodologies, Engagements*, Linneaus University, Kalmar, 20-23 August 2015.
- Bonilla Silva, Eduardo 2012: "The invisible weight of whiteness: the racial grammar of everyday life in contemporary America". *Ethnic and Racial Studies* 5 (2).
- Du Bois, W.E.B. 1994: "Of Our Spiritual Strivings". *The Souls of Black Folk*. New York: Dover Publications.
- Farahani, Fataneh 2013: "Racializing Masculinities in Different Diasporic Spaces: Iranian Born Men's Navigations of Race, Masculinities and the Politics of Difference". I Hearn, J., Blagojević, M. och Harrison, K. (red.) *Rethinking Transnational Men: Beyond, Between and within Nations*. New York: Routledge.
- Hall, Stuart 2005: "Chapter 21: New ethnicities". I Morley, David och Hsing Chen, Kuan (red.) *Stuart Hall. Critical Dialogues in cultural studies* 2nd ed. London and New York: Routledge.
- hooks, bell 2015/1992: *Black looks: race and representation*. Abingdon: Routledge.
- Hübinette, Tobias & Mähle, Paula 2015: "The racial grammar of Swedish higher education and research policy: The limits and conditions of researching race in a color blind context". I Andreassen, Rikke & Vitus, Kathrine (red.) *Affectivity and difference: Studying the politics of race, class and gender in the Nordic context*. Farnham: Ashgate.
- Jalmert, Lars 1984: *Den svenske mannen*. Stockholm: Tiden i samarbete med Arbetsgruppen om mansrollen.
- Järvklo, Niclas 2008: "En man utan penis: heteronormativitet och svensk maskulinitetspolitik". *Lambda Nordica* 13(4).
- Linde-Laursen, Anders 2010: *Bordering: Identity Processes between the national and personal*. Farnham: Ashgate.
- Lindholm, Susan 2015: "Creating a 'Latino' artist identity in-between Sweden and Latin America – a comparative approach". *Kulturstudier* 2015(2).
- Lorentzen, Jørgen & Ekenstam 2006: *Män i Norden: manlighet och modernitet 1840-1940*. Möklinta: Gidlund.
- Lundström, Catrin 2014: *White migrations: Gender, whiteness and privilege in transnational migration*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mattsson, Katarina 2010: "Genus och Vithet i den Intersektionella Vändningen". *Tidskrift för genusvetenskap* 1(2).
- Mosse, George L. 1996: *The image of man: the creation of modern masculinity*. New York: Oxford University Press.
- Nandy, Ashis 1988: *The intimate enemy: loss and recovery of self under colonialism*. Delhi: Oxford.
- Neal, Mark Anthony 2005: "White chocolate soul: Teena Marie and Lewis Taylor". *Popular Music* 24(3).
- Painter, Nell Irvin 2010: *The History of White people*. New York: W.W. Norton.
- Pallas, Hynek 2011: *Vithet i svensk spelfilm 1989-2010*. Stockholm: diss. Stockholms universitet.

Pringle, Keith and Dag Balkmar 2006: *Sweden National Reports on Men's Practices – Reports on Research, Statistical Information. Law and Policy Addressing Men's Practices*. Stockholms universitet: Centre for Gender Studies.

Quijano, Aníbal 2000: "Coloniality of Power and Eurocentrism in Latin America". *International Sociology* 15(2).

Said, Edward W. 1978: *Orientalism*. New York: Pantheon Books.

Tolvhed, Helena 2008: *Nationen på spel: kropp, kön och svenskhet i populärpressens representationer av olympiska spel 1948-1972*. Umeå: h:ström - Text & kultur.

White, Miles 2011: *From Jim Crow to Jay-Z: race, rap, and the performance of masculinity*. Urbana, Illinois: University of Illinois Press.

NOTER

1. Quijano kallar detta fenomen för "the coloniality of power".